

חלמונית גדולה

מידע בוטני

שם מדעי: *Sternbergia clusiana*
משפחה: הכופריים *Amaryllidaceae*

פריחתם של מיני צמחים מקבוצת "מבשרי הסתיו" היא מאורע מרגש לחובבי צמחי הארץ, "הרצים" בעקבות פרחים. זכות הבכורה להתרגשות זו שמורה בעיקר למקדימים לפרוח: חצב, חבצלת החוף, סתונית, חלמונית גדולה, ואחרים. מרגע שמתגלה דבר פריחתם - החובבים בעקבותיהם. ואז, הלב הולם בחזקה, העיניים אינן שבעות, והמצלמה מנציחה.

חלמונית גדולה היא אחד הפרחים המרשימים של הארץ. מקור משיכתה הוא בגודל הפרח, בצבעו ובריכוז מספר הפרחים הפורחים יחד.

אף שבארץ קיימים לא מעט פרחים צהובים, צהוב החלמונית הוא ייחודי - זוהר ומפתה. ניצנים שטרם נפתחו צבעם צהבהב-ירקרק, בעוד פרחים מתבגרים יסמיקו מצהוב לימוני עד כתום חלמוני.

זמן הפריחה שונה באזורי הארץ. תחילת הפריחה היא בחודש אוקטובר ובמהלך חודש נובמבר. יקדימו לפרוח "הצפונים", אלה הגדלים באזור ההררי הגבוה (בחרמון ובהר מירון). משם יצוצו כתמי פריחה בשפלה ובספר המדבר, ואחרונים יפרחו אלה הגדלים במדבר.

קבוצת פרחים, כתמי צבע צהוב כמו שלהבות נר המתברדות ברוח, יעטרו פיסות אדמה בין סלעים חשופים ושטופי שמש, מקומות שהם חסרי ביקוש מצמחים מתחרים אחרים. ביום נפתחים הפרחים ומתאחדים עם האור ובלילה נסגרת הכותרת כדי לשמור על חלקי הפרח הרגישים. כל פרח פורח כשבוע ימים. כמו מינים אחרים מהנרקיסיים, החלמונית היא גאופיט בעל בצל בקרקע והיא מקדימה לפרוח בטרם הנצת העלים הירוקים. ניצן הפרח בוקע מן הקרקע כשהוא זקוף. חלקו התחתון מאוחה, צר וארוך, ובהמשכו של הצינור כרוכים עלי הכותרת אלה באלה כמעטפת. מגן עליהם עלה נוסף דמוי צינור הקרוי מתחל.

גודלו של פרח פתוח בין 8-15 ס"מ, והוא מרשים ביופיו. העטיף כותרתי דמוי פעמון

פריחה במקבצים. צילם: איציק מרום

ולו שישה עלי כותרת מוארכים המסודרים בשני דורים, חיזוני ופנימי. עמדת כל עלה היא בין שניים אחרים. בפריחה מלאה ניתן למתוח קו דמיוני בין קצות העלים וליצור שני משולשים הפוכים שיוצרים מעין מגן דוד. קצות שלושת עלי הדור החיצוני מתארכים לקצה מחודד הנוטה פנימה. זהו פיטם העלה - בלוטות שכנראה מפרישות ריח כדי למשוך מאביקים אל הפרח.

שישה אבקנים קבועים בבסיס הכותרת, מסודרים בשני דורים, שלושה נמוכים ושלושה קצרים. הזירים (העמודים הנושאים את המאבקים שבהם נוצרים גדולים ועשירים בגרגירי אבקה. תחכום סידור האבקנים מבלט אותם בכותרת הפרח אף שאין הבדלי צבע בין הכותרת לאבקנים. מבין האבקנים, במרכז הפרח, מתנשא עמוד עלי דק שצבעו צהוב. הצלקת

עלי הצמח מתפתחים אחרי הפריחה. העלים ארוכים, דמויי סרגל, רוחבם כשני ס"מ, השפה תמימה. עורקי העלה מקבילים. האבקת הפרח נעשית בעיקר על ידי דבורים וזבובים, הנמשכים לפרח בשל הריח המופרש מהפיטם.

לאחר ההפריה מתארך עמוד העלי, השחלה תופחת ומתפתח פרי הלפט בן שלוש מגורות. ההלקט הירוק כבד והוא מוטה כלפי הקרקע. עם התייבשותו הוא נפתח בשלוש קשוות. הזרעים שחורים ומצוידים בגוף שומני שאליו נמשכות נמלים. הנמלים אוספות את הזרעים, ניוונות מגוף השומן ומאפשרות את נביטת הזרע.

להיכרות ידידותית עם צמחי הבר של ישראל היכנסו לאתר "צמח השדה":
www.wildflowers.co.il

אמצעי משיכה לחרקים - פיסם בקצה הכותרת ואבקנים מרשימים. צילם: איציק מרום